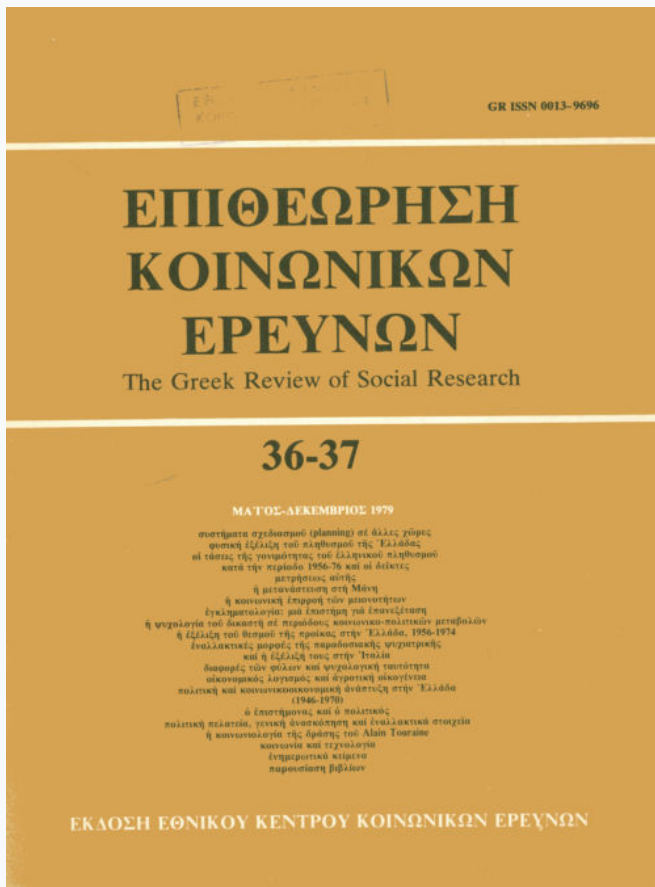

The Greek Review of Social Research

Vol 36 (1979)

36-37

Caroly G. Heilbrun, Reinventing womanhood

Σταυρούλα Λαμπροπούλου

doi: [10.12681/grsr.472](https://doi.org/10.12681/grsr.472)

Copyright © 1979, Σταυρούλα Λαμπροπούλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Λαμπροπούλου Σ. (1979). Caroly G. Heilbrun, Reinventing womanhood. *The Greek Review of Social Research*, 36, 473–475. <https://doi.org/10.12681/grsr.472>

παρουσίαση βιβλίων

Andrea Dworkin, *Our Blood: Prophecies and Discourses on Sexual Politics*, New York, Toronto, Harper and Row, Inc., σσ. 115 (Τό Αίμα μας: Προφητείες και κηρύγματα για την πολιτική των φύλων)

Σ' αυτό τό άγριο και ώραίο βιβλίο ή Α. drea Dworkin, μιά ριζοσπαστική φεμινίστρια και ίσως ή πιο δυνατή και ή πιο επαναστατική φωνή σήμερα στό Γυναίκειο Κίνημα, άντιμετωπίζει σθεναρά τή βαθειά και σκληρή κοινωνική άδιαφορία πού όφθαίνοι είς βάρος τών γυναικών—τή σεξουαλική, πολιτιστική και πολιτική όποδούλωση τών γυναικών στους άδρες.

Μέ σπάνια εύλωγία και άντικομορμιστική διάγνωση, ή Dworkin θέτει τή βαθειά τό τό έγκλήματα της σεξουαλικής βίας, τό ψυχολογικό έκβιασμό, της πολιτιστικής δυσφήμισης και διαβολής και της φιλολογικής κακογλωσσίας.

Η συγγραφέας περιγράφει μιά σεξουαλική άστυνομική πολιτεία στην όποία οι γυναίκες, όποι άιώνες σοκοφανημένες από τήν άνδρική τέχνη και φιλολογία, και τρομοκρατημένες από βιασμούς, πρέπει να μαθαίνουν να αυτοβασανίζονται, να μιούν τόν έαυτό τους και να διδάσκονται τά καθιερωμένα της φυσικής και πνευματικής όποταγής για να μπόρουν να ζήσουν.

Η συγγραφέας άποκαλύπτει και διακηρύσσει ότι ή πορνογραφία, ή τέχνη, ή θρησκεία, ό νόμος, ή έπιβεβλημένη και καθιερωμένη έτεροσεξουαλικότητα και ή οικογένεια, όπότε άπό τή φρίδα τήν άπό τήν άνδρική κυριαρχία, λειτουργούν σάν όργανα σεξουαλικής πλύσης τό έγκλημα, σάν δυνάμεις πού έπιβállουν τή γυναίκα κατάσταση και καταδυνάστευση.

Στή ρομωλέα και πρωτότυπη έρευνα της Dworkin, όπο τήν έννοια φαλλικής σεξουαλικότητας και άνδρικής ταυτότητας, δια φωτίζεται ή δυναμικότητα τού άνδρικού ασιασμού και τών κοινωνικών τύπων της τυραννίας πού αναπτύσσονται άπό αυτή.

Σ' αυτά τά κυνηριάζοντα άδρα της (1. Feminism, Art, and My Mother Sylvia, 2. Remembering Sexual Equality, 3. Remembering the Witches, 4. The Rape Atrocity and the Boy Next Door, 5. The Sexual Policies of Fear and Courage, 6. Redefining Nonviolence, 7. Lesbian Pride, 8. Our Blood: The Slavery of

Women in America, 9. The Root Cause, πλλά γραμμένα κατά τά πέντε τελευταία χρόνια ήσαν άνακινούσεις ή διαλέξεις της συγγραφέας), ή Dworkin καλεί τις γυναίκες να καταπολεμήσουν τήν άπομόνωση, τό φόβο πού έχει τήν αίτια τού σ' ένα πολιτισμό πού μοιεί τις γυναίκες, να φύγουν μακριά από αυτό τόν κόσμο πού όποθάλει μιά παθολογική άντίληψη για τή γυναικεία αναξίότητα, να έδραιώσουν τήν προσωπική τους άυθεντικότητα, να δημιουργήσουν ένα νέο πολιτισμό άπαλλαγμένο άπό τή βία, τήν κυριαρχία, τήν όποταγή σέ όποιοδήποτε είδος και τελείως έλεύθερο άπό τά γένη.

Όποιοδήποτε κι άν είναι οι άπόψεις και οι άντιρήσεις τού καθενός, ή συγκινητική ρητορεία και οι δυνατές ιδέες της έμπνευσμένης συγγραφέως θά τίς αλλάξουν.

*

Carolyn G. Heilbrun, *Reinventing Womanhood*, W. W. Norton and Company, New York, 1979 ('Ανακαλύπτοντας πάλι τή γυναίκα)

Η συγγραφέας, τυχερή γυναίκα, μητέρα και σύζυγος—όπως ή ίδια εμφανίζεται στον πρόλογο της—μελετώντας τό θέμα της κατάστασης της γυναίκας επανεξάλλει γυναίκα πρόσωπα της άρχαίας ελληνικής φιλολογίας, της τραγωδίας ή της ιστορίας. Έπανεξάλλει επίσης τις ήρωίδες της σύγχρονης φιλολογίας ή τις άπλες γυναίκες, αλλά και τις σύγχρονες γυναίκες συγγραφέας.

Η πλούσια βιβλιογραφική ενημέρωση της συγγραφέας πολλές φορές τήν κάνει να παραθέτει τόσες γνώμες άλλων γυναικών συγγραφέων πού νομίζει ό άναγνωστής ότι διάβασε όλα τά σύγχρονα βιβλία πού άναφέρει. Η καθαρότητα και ή σαφήνεια της πολλές φορές άφοπλίζουν. Η καινούργια έρμηνεία πού δίνει, φέρνει σχεδόν επανάσταση και σάλο στά λυμνάζοντα νερά τού άνδρικού βασιλείου.

Η Κλυταμνήστρα, για παράδειγμα, επανακρίνεται μέ νέο «φεμινιστικό» φώς σάν γυναίκα και σύζυγος. Η συγγραφέας δέν βλέπει σ' αυτή καμιά άπελευθέρωση, αντίθετα όμως όποταγή και στραγγαλιόμενη δικαιοσύνη. Δέν πρέπει να εκτιμάται άπό τά λεγόμενα τού 'Ορέστη ή της 'Ηλέκτρας και τού όποστηρικτών τους, 'Αθηνάς και 'Απόλλωνα, σάν ή συμβολική στιγμή πού ό θεσμός της μητρότητας άνατρέπεται. Μητρότητα είναι ό θεσμός τού όποιο ή γυναίκα από μακροί είναι όποδουλωμένη, στον όποιο καταδικάζεται άπό τά παιδιά της άμφοτέρων τών φύλων σέ άτέλειωτους ώμους.

Η Κλυταμνήστρα, μιά δυνατή και θεληματική γυναίκα, όπως πολλές, έχει στραφεί και παραμορφωθεί μέσα στό ρόλο της σύζυγος και μητέρας, άνακάλυψε ό-

μως ότι ή προσωπικότητα δέν είναι δυνατό να καταιώσει έκει.

Υπάρχει και περισσότερο στην θηλυκή λατρεία άπ' ό,τι ή λέξη «μητρότητα» όπονοει. Ό μύθος της Δήμητρας και της Περσεφόνης άναφέρεται στον δεσμό μεταξύ γυναικών, ό όποιος μπορεί να είναι ή σωτηρία τους σ' ένα κόσμο πού έχουν κοινή μοίρα. Είναι ό μόνος μύθος, κατά τή συγγραφέα, πού δέν άναφέρεται στην μητρότητα, αλλά στην σταθερή πίστη και έφαρμογή της δύναμης, τήν όποία ή ήλικιωμένη γυναίκα μπορεί να χρησιμοποιήσει πρós όφελος της νεότερης.

Οι Μούσες είναι για τους άνδρες. 'Από τόν 'Ομηρο («τόν άνδρα τόν πολύπαθο τραγούδησέ μου, Μούσα») ως τόν Robert Graves («ή γυναίκα δέν είναι ποιητής, είναι ή Μούσα ή τίποτε») και τόν Sidney («τρέλε, είτε ή Μούσα μου σέ μένα, κοίταξε στην καρδιά σου και γράψε»), ή Μούσα έχει γίνει προοδευτικό κτήμα τού άρσενικού και έμπνευστή του. Η έρώτηση πού είναι ή Μούσα της γυναικας και πού είναι τό φύλο της Μούσας δέν είχε τεθεί μέχρι πρό τινος.

Στή συνέχεια ή Heilbrun εξετάζει τήν παντρέυση γυναίκα μέσα άπό τήν άγγλική φιλολογία τών τελευταίων αιώνων, τήν 'Αμερικανίδα σύζυγο, τήν 'Εβραία σύζυγο—'Εβραία είναι ή συγγραφέας—πού ποτέ δέν έχει ένα «δικό της χώρο», άναφέρει ήρωίδες έργων συγγραφέων τού 18ου και τού 19ου αιώνα και ερωτεύεται τή νοστροπία τους.

Τό «χέσιμο της προσωπικότητας» είναι τό πρελούδιο στον έρωτα, παρατήρηση ή συγγραφέας μιάς άλλης νουβέλλας σχετικά μέ τό γάμο στό 1910, και τήν ίδια παρατήρηση περισσότερο κομμά άπό ό,τι ή Bronie, αλλά μέ όχι λιγότερη δεύτη είδε ότι ή γυναίκα στή σύγχρονη νουβέλλα ήταν μοιραία να άνακαλύψει ότι μέ τό να είναι σύζυγος πρέπει να έχρασει τόν έαυτό της.

Γιά να έχουμε ένα δείγμα άπό τά ποιητικά μέρη τού βιβλίου της Heilbrun, πού είναι πολλά, παραθέτουμε ένα ποίημα πού επιγράφεται «ή οικοκυρά».

Μερικές γυναίκες παντρέυονται στίπια. / Είναι ένα άλλο είδος δέρματος, έχει καρδιά, / στόμα, σκώτι και έντερα. / Οι τοίχοι είναι στέρεοι και ρός. / Κύττα πού γονατίζει όλη τήν ημέρα / πιστά έξασφαλίζοντας τόν έαυτό της. / Οι άνδρες μπαίνουν όιά της βίαις / παρασυρμένοι σάν τόν 'Ιωνά / μέσα στις σάρκινες μανιάνες τους. / Μιά γυναίκα είναι ή μάννα της, / αυτό είναι τό κυριώτερο.

Η πικρία και ή ειρωνεία της συγγραφέως για τή θέση της γυναικας και τή νοστροπία της είναι άλλά άληθινή διαπίστωση. Είχε τό θάρρος να τό πει και τήν ευστροφία να τό έννοήσει. Η καινούργια έρμηνεία και ή εύλωγία της είναι αυτό πού άξίζει περισσότερο σ' αυτό τό βιβλίο μαζί μέ τήν πλουσιότερη ενημέρωση. Τό βιβλίο άποτελεί θαυμάσιο άπόκτημα για μελέτες και θέματα για τή γυναίκα.

Gerda Lerner, *The Majority Finds Its Past: Placing Women in History*, New York, Oxford, Oxford University Press, 1979, σσ. 330 (Η πλειονότητα βρίσκεται το παρελθόν της: "Η θέση των γυναικών στην Ίστορία)

«Αυτός ο τόμος περιέχει μερικά από τα πιο σπουδαία άρθρα που γράφτηκαν για την ιστορία των γυναικών κατά τη διάρκεια των τελευταίων δέκα χρόνων», λέγει χαρακτηριστικά η γνωστή φεμινίστρια από το Los Angeles, Kathryn Kish Sklar.

Πολλές από τις ιδέες της συγγραφέως, τώρα πλέον βασικές επί του γυναικειού κινήματος, ήταν κατ' αρχήν δημοσιευμένες σε πολύ λίγο γνωστά επιστημονικά περιοδικά. Οι περισσότερες πραγματίες αυτού του τόμου ήταν διαλέξεις ή ανακοινώσεις της συγγραφέως σε συνέδρια. Στο τέλος διαμορφώθηκαν έτσι, συχνά με πολλές αλλαγές, με κριτική και συγκριτική συζήτηση και άλλες εκδόχες από τους συναδέλφους της. "Ας σημειωθεί εδώ ότι στις Ήνωμένες Πολιτείες, πριν δημοσιευθεί ένα βιβλίο ή ένα άρθρο, ο συγγραφέας προσκαλεί τους συναδέλφους του ή τις ειδικούς επί του θέματος και ανακοινώνει ενώπιόν τους τη μέθοδο της έρευνάς του, το περιεχόμενο, τα στατιστικά δεδομένα και τα συμπεράσματά του. Πολλές φορές και κατά τη διάρκεια της έρευνας ανακοινώνεται το κάθε συμπέρασμα. Οι παρόντες, πολλές φορές και οι άπόντες ειδικοί, έχουν το δικαίωμα—άλλοτε γι' αυτό προσκαλούνται—να διατυπώσουν αντίρρησης, να μετατρέψουν, να προσθέσουν ή να αφαιρέσουν, να εκφράσουν καινούργιες εκδόχες και σκέψεις επί των γραφομένων. Ο διάλογος αποδεικνύεται πολύ εποικοδομητικός για την πληρέστερη παρουσίαση του βιβλίου.

Σήμερα η Lerner κατέγει μοναδική θέση μεταξύ των Ιστορικών: η ριζοσπαστική βιογραφία της περί των αδελφών Grimké και οι βασισμένες σε ντοκουμέντα συλλογές της (α. *Black Women in White America* και β. *The Female Experience*) είναι ευρύτατα γνωστές και πολύ αξιολογές. Η Lerner και τα γραφομένα της έμπνευσαν σερασμό, και η επιστημονική της είναι αδιαφιλονίκητη.

"Αλλά ο ρηξικέλευθος πραγματίας της και τα δέχεται άρθρα, τα όποια έκαναν τη μεγαλύτερη τομή σε βάθος επί του θέματος, που πρακτικά τοποθετούν όσα είναι πέρα από τα μέτρα τους, που καθόρισαν τα προβλήματά του και έδωσαν οδηγίες για τη μελλοντική του ανάπτυξη, δεν είχαν ποτέ πριν συλλεγεί και εύρες διαδοθεί.

Αυτός ο τόμος περιέχει δώδεκα άρθρα της Lerner, άλλα γραμμένα κατά τη διάρκεια μιας δεκαετίας κι άλλα έτοιμασμένα ειδικά γι' αυτό τον τόμο. Το βιβλίο μαρτυρεί την πνευματική άνθηση μιας προτοπόρου στις σπουδές για τις γυναίκες (women's studies), επιστημη που άκμαζε σύμφωνα σε όλα τα άμερικανικά πανεπιστήμια.

Η Lerner θέτει μερικές βασικές ερωτήσεις: Πώς μπορεί κανείς άριστα να θεωρήσει τις γυναίκες σαν μία ξεχωριστή ομάδα

στην κοινωνία; Πόσο χρήσιμη για τις Ιστορικές σπουδές είναι η έπιγνωση της καταπίεσης των γυναικών; Ποιά είναι η άναφορική σπουδαιότητα της φύλης, της τάξεως, του φύλου σαν παραγόντων στην Ιστορία;

Η Lerner συγκρίνει το φεμινισμό του 19ου αιώνα με το φεμινισμό του 20ού αιώνα. "Ανάγει το ζήτησασμα του φεμινισμού άρκετά ειρωνικά στην εποχή του Jackson, σημειώνοντας ότι αυτή η εποχή της δημοκρατικής πρόδου για τους άνδρες ήταν μά άπισθοδρόμηση και καταστολή για τις γυναίκες. Τονίζει τη διαφορά μεταξύ των δικαιωμάτων του γυναικειού κινήματος—του κατορθώματος να εισχωρήσουν οι γυναίκες μέσα στην άνδροκρατούμενη κοινωνία πάνω στη βάση της Ισότητας—και του άγωνα για την άπελευθέρωση της γυναικάς, πράγμα που σημαίνει γυναικεία αυτονομία. Η συγγραφέως ύποστηρίζει ότι η σύγχρονη φεμινιστική κίνηση άγκαλιάζει και τα δύο.

Μερικά από τα άρθρα της περιστρέφονται και έρευνούν τις διαφορές στην Ιστορία και τη γνώση των έγχρωμων και των λευκών γυναικών και μιλούν για τις καταστάσεις κάτω από τις όποιες είναι δυνατό να σχηματισθούν φεμινιστικοί συνασπισμοί μεταξύ αυτών των ομάδων. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο 8 που άναφέρεται στις πολιτικές δραστηριότητες των Νοτιών Πολιτειών για την κατάργηση της δουλείας των γυναικών και που άνακοινώθηκε στην Atlanta το 1976.

Η Lerner κριτικάροντας μιλάει για την "άνταταθημιστική Ιστορία"—την Ιστορία των "έπιστημων" γυναικών—η όποια δεν άποκαλύπτει τόσα πολλά από τις δραστηριότητες με τις όποιες οι περισσότερες ήσαν συνδεμένες και τη "συνεβαλλόμενη Ιστορία", η όποια συγκεντρώνει ό,τι οι γυναίκες έχουν συνεισφέρει στην άνδροκρατούμενη κοινωνία. "Όλη η Ιστορία, όποια τη γνωρίζουμε έως τώρα, είναι άπλως προϊστορία", γράφει η συγγραφέως. "Μόνο μία νέα Ιστορία σταθερά βασισμένη στην άναγνώριση και την Ισότητα άνδρων και γυναικών, η γέννηση και ο θάνατος της πατριαρχίας, μπορεί να προβάλει μία άληθινα καθολική Ιστορία".

"Ακόμη και Ιστορικοί", λέγει η Ann Filar Scott έδωσι διαβάζουν αυτά τα προκλητικά άρθρα, σπως φαίνονται, θά βρουν ένα έρεθισμα στο να τα ζαναδιαράσουν σαν μία άναρνούμενη διαφωניה ή ένα άπαυσόμενο έπιχείρημα, και θά άποχωρήσουν έχοντας τόσα πολλά για να σκεφθούν. Για πολλούς άλλους αυτό το βιβλίο θά χαρίσει μία εξάαιρετη εισαγωγή στην άλλαγή με την προοπτική που λαμβάνει χώρα, όταν οι γυναίκες, όπως άκριβώς και οι άνδρες, ξετάζονται σαν μέρος της Ιστορικής εξέλιξης, μία άλλαγή για την όποια η Gerda Lerner έχει κάνει τόσα πολλά για να την πραγματοποιήσει».

John Mack Faranger, *Women and Men on the Overland Trail*, New Haven and London, Yale University Press, 1979, σσ. 281 (Γυναίκες και άνδρες στα χερσαία καραβάνια)

Ετόν καθάνα είναι γνωστός ο μύθος ότι κατά τη διάρκεια της δυτικής εξάπλωσης και μετανάστευσης οι άνδρες όδηγούσαν τα βόδια έπάνω σ' ένα έλικοειδή δρόμο και άμύνονταν από τους έχθρους Ίνδιάνους, ενώ οι γυναίκες, καθισμένες στο πίσω μέρος της καρότσας στην άμαξα, φρόντιζαν τα παιδιά τους. Αυτή την εικόνα μάς δίνουν άλλοτε η τέχνη, ο κινηματογράφος ή οι άφηγητές.

Πράγματι, ό John Mack Faranger, καθηγητής της Ίστορίας, παρατηρεί ότι οι γυναίκες έβιοιαν μάλλον σαν να βάδιζαν πίσω στην καρότσα μαζώνοντας τις κοπρές πλέτοντας τα ρούχα και τα κλωστοπέπασματα κατά το χρόνο που οι άνδρες σκότωναν τα βούβιαλα.

Το γνωστό στερεότυπο του άρσενικού και του θηλυκού ρόλου είναι μόνο ένας άπό τους μύθους τους όποιους ό Faranger έπικρίνει σ' αυτό το βιβλίο. Ο συγγραφέας περιγράφει ψυχρά και προσεκτικά πώς πράγματι ήταν το ταξίδι διά μέσου της έρηρας για τις μεσοδυτικές άγροτικές οικογένειες, άνάμεσα στο 1843 και το 1870. Η έμφαση του συγγραφέως, εν τούτοις, δεν έγκαιται στις γνωστές ταλαιπωρίες του ίδιου του ταξιδιού, αλλά στη δυναμικότητα των οικογενειακών σχέσεων.

Με μία κατάλληλη και λεπτή χρησιμοποίηση σύγχρονων προσωπικών ήμερολογίων, άναμνησικών και στοιχείων άκόμη άπό τα φολκλόρικα τραγουδία, ό Faranger άναλυει τους ρόλους των άνδρων και των γυναικών και τις δικές τους ιδέες γι' αυτούς τους ρόλους. Το άποτέλεσμα είναι άπλο, μία δέυδερκής εξέταση της άγροτικής οικογενειακής ζωής κατά τα μέσα του 1800 και μία έρευνα έσοθεν μιας άπό τις μεγαλύτερες άμερικανικές περιπέτειες.

Το βιβλίο τούτο με την πλούσια βιβλιογραφία και τους λεπτομερείς πίνακες στατιστικών δεδομένων των μεταναστών, που έξικινούν άπό την ηλικία, το φύλο, την κοινωνική κατάσταση υπάνδρων-άνυπάνδρων στην κοινωνία των έξεταζόμενων δεκαετιών του 19ου αιώνα στις μέσες νότιες πολιτείες, το διακρίνει επιστημονική, σαφήνεια, πληρότητα. Τα περιεχόμενα (1. The Overland Emigrants, 2. The Midwestern Farming Family, 1850, 3. Men's and Women's Work on the Overland Trail, 4. Masculine Men and Feminine Women, 5. The Separate Worlds of Men and Women, 6. The World of the Family, 7. Conclusion: Men and Women in the Rural American West) με το κοινωνικό και Ιστορικό ύλικό, το χρησιμοποιημένο με όξινόνα και θαυμάσια μεθοδολογία, άναφέρουν στους διαφορετικούς κόσμους των γυναικών και άνδρων.

"Άξιζει να μελετήσει κανείς τη μεθοδολογία ενός έρευνητή σύγχρονης κοινωνίας. Έρευνάται με στατιστικά συμπεράσματα ή θέση της γυναικάς, οι έργασίες ή οι ά-

*

σχολίες της, επίσης η σύλληψη, η έγκυμοσύνη και η γέννηση τών τέκνων της. Έξεταιζονται οι οικογένειες, τά αγαθά τους, οι τροφές τους, οι μετακινήσεις τους.

«Ο Faranger έκανε», γράφει η Kathryn Kish Sklar, «θαυμάσια χρήση τών βλίκων του χειριστού δρόμου, χρησιμοποιώντας τα για νά φωτίσει τήν κοινωνία πού οι μετανάστες άφησαν, καθώς επίσης τήν κοινωνία πού δημιούργησαν καθ' όδόν. Οι σπουδές του είναι ενδιαφέρουσες για ένα μεγάλο μέρος άναγνωστών, ειδικά γι' αυτούς πού ενδιαφέρονται για τήν ιστορία της οικογένειας και τήν ιστορία τών γυναικών».

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ
Επιμελήτρια της Έδρας της Ιστορίας της Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Άθηνων

*

Stewards of the Land: The American Farm School and Modern Greece. της Brenda L. Marder. Έκδόσεις: East European Quarterly, Boulder, σειρά: East European Monographs

Distributed by Columbia University Press 1979

Η Άμερικανική Γεωργική Σχολή (ΑΓΣ) Θεσσαλονίκης ιδρύθηκε, γύρω στά 1904, μέ πρωτοβουλία του προτεστάντη Άμερικανού Ιεραποστόλου John Henry House, και από τότε λειτουργεί άδιάλειπτα μέχρι σήμερα—μ' εξαίρεση τά χρόνια της γερμανικής κατοχής.

Τό βιβλίο της Β. Marder *Stewards of the Land*¹ αναφέρεται στό ιστορικό της ίδρυσης και της λειτουργίας του ιδρύματος αυτού και καλύπτει τήν περίοδο 1902-1949.

Σήμερα η ΑΓΣ λειτουργεί σάν άγροτικό επαγγελματικό Λύκειο, και είναι Νομικό Πρόσωπο Ίδιωτικού Δικαίου.

Τό άγροκόμη της, μέ τό συνολό τών έγκαταστάσεων, βρίσκεται 10 χιλιόμετρα, περίπου, άνατολικά του κέντρου της Θεσσαλονίκης, και κατέχει μία έκταση 1.500 στρεμμάτων.

Η συγγραφέας αναφέρει στόν πρόλόγό της, ότι η μελέτη της από τη άποτελεί άποπειρα έρμηνείας τού «πνεύματος» και της έπιβίωσης τού ιδρύματος—«μέσα από τά πλέον χωστικά και βίαια γεγονότα της πρόσφατης ευρωπαϊκής Ιστορίας»—καθώς επίσης και μία άποπειρα παρουσίασης τού τρόπου μέ τόν όποιο λειτουργήσαν τόν τόν ύπηρεσιών της όποιες πρόσφερε «στη ζωή τού έλληνικού λαού κατά τη διάρκεια τών κρίσιμων Ιστορικών στιγμών».

Γιά νά γίνει πού κατανοητή η συλλογιστική αυτής της έρμηνείας, θά δώσουμε συνο-

πτικά όρισμένα στοιχεία για τό Ιστορικό της ίδρυσης και της λειτουργίας της ΑΓΣ, και κυρίως για τήν εξεταζόμενη περίοδο.

Άς σημειωθεί ότι η Marder κάνει λόγο περί «πνεύματος» σάν νά επρόκειτο για κάποια δύναμη ή όποια επέδρασε και εξακολουθεί νά επιδρά κατά τρόπο μονοσήμαντο ακόμα και στη σημερινή φάση λειτουργίας της σχολής. (Ύπενθυμίζουμε ότι η μελέτη αφορά τήν περίοδο 1902-1949.) Πώς αυτό είναι δυνατό, θά τό δούμε στη συνέχεια:

Τό 1894 έρχεται στη Μακεδονία ο John Henry House, μετά από είκοσι χρόνια Ιεραποστολικής θητείας σέ διάφορες άλλες περιοχές τών Βαλκανίων.

Άνταποκρινόμενος, όπως ο ίδιος έλεγε, σέ «θείο κάλεσμα» (Call), θέλησε νά ιδρύσει στη Θεσσαλονίκη μία πρακτική γεωργική σχολή πού θά άποτελούσε τότε ένα είδος «Οuit post» (έμπροσθοφυλακής) τών Ήνωμένων Πολιτειών στά Βαλκάνια και θά συντελούσε, τόσο στην έδραίωση και εξαπλώση της χριστιανικής πίστης, όσο και στόν έκσυγχρονισμό της γεωργίας, άπαραίτητες κατά τη γνώμη του προϋποθέσεις για τη λύση τού Βαλκανικού προβλήματος.

Μέ φιλανθρωπικές εισφορές άγοράζονται (1902) στην περιοχή πού βρίσκεται σήμερα τό ίδρυμα περί τά 200 στρέμματα γης, και τό 1903 άρτίζεται—άπό Άμερικανούς, κυρίως, κληρικούς—ένα έντεκα-μέλες συμβούλιο μετόχων.

Άρχίζει γρήγορα ο έξοπλισμός τού άγροκόμητος και ήδη, τό 1903, μεταξύ τών άλλων διέθετε: γαλακτοκομείο (όπου παράγεται τό πρώτο παστεριωμένο γάλα στη χώρα), μηχανουργείο, ζωιουργείο, μετασκευλητοτροφείο...

Μέχρι τό 1912 η σχολή λειτουργεί μέ ολανόφωτος μαθητές (50 περίπου τό 1910), κυρίως όρφανά από καμμένα χωριά τού Μοναστηρίου. Μετά τούς Βαλκανικούς πολέμους, η έθνική σύνθεση τών μαθητών άλλαξε, άρχίζει η έλληνικοποίηση της σχολής και στις 3/1/1918 τίθεται όπο την έποπτεία τού Ύπουργείου Γεωργίας.

Όλο αυτό τό διάστημα, και μέχρι τό 1929, διευθυντής είναι ο John House, ο όποιος έχει επιβάλει ένα κλίμα βαθείας θρησκευτικής εύβουλείας και φιλανθρωπίας.

Τό Μάη του 1929, τό συμβούλιο τών μετόχων εκλέγει στη θέση τού διευθυντή τόν Charles House, γιο τού ίδρυτή, θέση τήν όποια κατέχει μέχρι τό 1955.

Στις άρχές της δεκαετίας τού 30 η ΑΓΣ είναι σχεδόν μία αυτοσυνητηρή κοινότητα: ζουν εκεί 127 οικότροφοι και 17 άτομα τού έκπαιδευτικού προσωπικού.

Τόν καιρό της μεταέκτικής δικτατορίας, οι φιλικές σχέσεις τού Charles House μέ τό Βασίλειο Γεώργιο Β', και η από μέρος του άποδοχή, σάν διευθυντή, όρισμένων άρχων έκπαιδευτικής πολιτικής τού Μεταξά, εύνοούν τήν—στό χώρο της ΑΓΣ—έπικράτηση της ιδεολογίας της άγης Αυγούστου. Μέ τήν Ιταλική έπίδρομη ό μαθητές ψεύζουν, η σχολή παύει νά λειτουργεί σάν έκπαιδευτικό ίδρυμα και προσανατολίζε-

ται, άποκλειστικά, πρós τήν παραγωγική δραστηριότητα.

Τόν Άπρίλη τού 41 άρχίζει η κατοχή της ΑΓΣ από τούς Γερμανούς, και ο Charles House, στό όνομα της σωτηρίας τού ιδρύματος, συνεργάζεται εν μέρει μαζί τους, γεγονός πού έπιτρέπει στούς τελευταίους νά εκμεταλλευθούν τό άγροκόμητα σάν βάση για έπιχειρήσεις και πηγή τροφίμων.

Τέλος τού 1945, τό έκπαιδευτικό πρόγραμμα άρχίζει κατά τήν περίοδο τού σχεδίου Μάρσαλ: καταβάλλεται ιδιαίτερα προσπάθεια για τήν επέκταση τών έγκαταστάσεων τού ιδρύματος και τών πολλαπλασιασμό τών δραστηριοτήτων του. Πρós αυτή τήν κατεύθυνση συντρέχουν διάφοροι όφρεις: Άμερικανική Έπιτροπή βοήθειας για τήν Ελλάδα, Ύπουργείο Γεωργίας, UNRRA, ECA, Ίδρυμα Fulbright.

Ο σημερινός διευθυντής της σχολής Bruce M. Landsdale (District interpreter στην έπιτροπή τού όν έλεγο της διεξαγωγής τών έκλογών τού 1946 και Chief interpreter της έπιτροπής για τό Δημονύφημα τού 1946), διαδέχεται τόν Charles τό 1955.

Η συγγραφέας άφερώνει μεγάλο μέρος τού βιβλίου της στην περιγραφή της ζωής και της προσωπικότητας τών δύο πρώτων, κυρίως, διευθυντών καθώς και τών συζύγων τους, έκθειάζοντας τις άρετες και τήν άφοσίωση όλων στην ύπόθεση τού ιδρύματος. Μάς δίνει επίσης παραστατικές εικόνες από τη ζωή στό άγροκόμητα κατά τη διάρκεια τών πιο σημαντικών Ιστορικών στιγμών (άπό τό Μακεδονικό άγώνα μέχρι τόν εμφύλιο), για τις όποιες, έξέλλου, εκφέρει και προσωπικές εκτιμήσεις έξιδεινικευότητας, ιδιαίτερα, τήν μεταπολεμική πολιτική τών ΗΠΑ.

Γιά κάθε Ιστορική φάση άκολουθείται η έξής διαδικασία: άπεκρίνεται τό έξω από τη σχολή χώρο πού δοκιμάζεται σκληρά από τά γεγονότα—χωρίς νά εξεραμε άκριβώς τις βαθύτερες αίτιες τους—και στη συνέχεια, αντίδιαστολή αυτού τού άνάστατου κόσμου μέ τήν άνθρωπία τήν γάπη πού βασίλειει μέσα στην «Οαση» της ΑΓΣ.

Και η έπρσός: η έπιβίωση της σχολής όφειλεται στην έπιβίωση τού «πνεύματος της» πού κυριάρχησε στόν τόπο τού άγροκόμηματος τό 75 χρόνια της ύπαρξής της.

Τό «πνεύμα» αυτό προσοριζείται σάν ένα σύνολο θρησκευτικών πεποιθήσεων και προσωπικών αντίληψων τού John House για τό ρόλο της σχολής, οι όποιες ύποτιθέται ότι ύποβοηθούν και από τούς διαδόχους του.

Συγκριμένα, τά στατιστικά στοιχεία αυτού τού συνόλου είναι:

- i) Η θρησκευτική πίστη, οι όμναιστικές άρχές και η άφοσίωση όλων τών διευθυντών στην ύπόθεση τού ιδρύματος.
- ii) Οι άρχές παιδαγωγικής τού John House για τήν άνάπτυξη της ολσπλευρης προσωπικότητας τών μαθητών.
- iii) Η αντίληψη τού τελευταίου για τό βασικό ρόλο της σχολής: νά καλλιεργήσει στις καρδιές τών μαθητών τήν γάπη για τό γεωργικό επάγγελμα και νά τούς

1. Ο τίτλος τού βιβλίου είναι παρμένο από μία φράση τού «Πιστεύω» της ΑΓΣ «I believe that the tillers of the soil are stewards of the land...» Η Marder ήταν καθηγήτρια Άγγλικών της ΑΓΣ τό 1966-67.